

Usporedba položaja žena na području zapadne Europe i području Japana od 15. do 17. stoljeća

Vilić, Eva

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:336513>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski Fakultet

EVA VILIĆ

**USPOREDBA POLOŽAJA ŽENA NA PODRUČJU ZAPADNE EUROPE I
PODRUČJU JAPANA OD 15. DO 17. STOLJEĆA**

Završni rad

Pula, rujan, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski Fakultet

EVA VILIĆ

**USPOREDBA POLOŽAJA ŽENA NA PODRUČJU ZAPADNE EUROPE I
PODRUČJU JAPANA OD 15. DO 17. STOLJEĆA**

Završni rad

JMBAG: 0303077423, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura i povijest

Predmet: Uvod u japansku povijest i kulturu 1

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Svjetska srednjovjekovna i novovjekovna povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marija Mogorović Crljenko

Pula, rujan, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Eva Vilić, kandidat za prvostupnika japanskog jezika i kulture i povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Eva Vilić

U Puli, rujan, 2020. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Eva Vilić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Usporedba položaja žena na području zapadne Europe i području Japana od 15. do 17. stoljeća" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 29. rujna 2020.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	6
1. POVIJEST JAPANA I ZAPADNE EUROPE OD 15. DO 17. STOLJEĆA	7
1.1. ZAPADNA EUROPA.....	7
1.2. JAPAN	9
2. ULOGA ŽENA U OBITELJI	11
3. BRAK I NASLJEDSTVO.....	16
4. OBRAZOVANJE.....	20
5. ŽENE I RAD	23
6. ŽENE SAMURAJI.....	26
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA.....	29
SAŽETAK.....	32
SUMMARY	33

UVOD

Cilj ovog završnog rada je prikazati i usporediti položaj i ulogu žena u 15., 16. i 17. stoljeću na području zapadne Europe i Japana. U Europi je 15. stoljeće sam kraj srednjeg vijeka, a 16. i 17. stoljeće početak su ranog novog vijeka. Period od 1336. do 1568. godine u Japanu naziva se razdoblje Muromachi. Za vrijeme razdoblja Muromachi započinje i razdoblje neprestanog civilnog rata, od 1467. do 1615. godine, zvano Sengoku. Nakon razdoblja Muromachi slijedi kratko razdoblje Azuchi-Momoyama koje traje do 1600. godine kada započinje razdoblje Tokugawa. Budući da se radi o ženama na dva potpuno različita i vrlo udaljena kontinenta razlike u njih su značajne, premda postoje i brojne sličnosti. Životi žena na dva udaljena kontinenta i u potpuno različitim kulturama, rijetko su uspoređivani te ovaj rad nastoji obraditi tu tematiku. U radu će se prikazati uloga žena u braku i obitelji, nasljeđivanje, obrazovanje, poslovna sposobnost žena i poslovi koje su obavljale te ukratko opisati žene samuraje. U svim poglavljima sažete su glavne karakteristike navedenih razdoblja, te su postavljeni temelji na kojima se razvija današnje društvo. Prema izvješću o nejednakosti spolova Svjetskog ekonomskog foruma 2018, od 149 zemalja Japan se nalazi 110. mjestu dok se zemlje zapadne Europe nalaze među prvih 50 mjesta.¹ Položaj žena u Japanu danas velikim dijelom potječe iz pravila postavljenih na kraju srednjeg vijeka, a u prilog tome ide i činjenica da žene i dalje nisu potpuno ravnopravne s muškarcima. U radu će se koristiti hrvatski oblik riječi šogun, umjesto japanske riječi *shōgun*. Navedena problematika obrađena je na temelju sekundarne literature.

¹ „The Global Gender Gap Report“, World Economic Forum 2018, 10 i 11.
<https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018> (Datum pristupa: 14.09.2020)

1. POVIJEST JAPANA I ZAPADNE EUROPE OD 15. DO 17. STOLJEĆA

U Europi 15. stoljeće jest razdoblje velikih promjena, ono je kraj tisućugodišnjeg razdoblja, srednjeg vijeka. Ovo stoljeće obilježeno je brojim ratovima, početkom renesanse, otkrićem novog svijeta te propašću feudalizma.² Krajem 15. stoljeća započinje novo razdoblje u povijesti Europe, novi vijek. Tijekom 16. i 17. stoljeća Europa značajno napreduje u ekonomskom i demografskom smislu, započinje kolonizacija novog svijeta te reformacija.³

Razdoblje Muromachi u Japanu traje od 1338. do 1568. godine. Obilježeno je vlašću Ashikaga šogunata te Ōnin ratom kojim je započelo razdoblje građanskih ratova zvano Sengoku koje traje sve do 1615. godine.⁴ Nakon razdoblja Muromachi slijedi razdoblje Azuchi-Momoyama, koje završava 1600. godine. Završetkom razdoblja Azuchi-Momoyama započinje razdoblje Tokugawa, vrijeme mira i stabilnosti pod vlašću Tokugawa šogunata.⁵

1.1. ZAPADNA EUROPA

Prvu polovicu 15. stoljeća obilježio je Stogodišnji rat između Engleske i Francuske koji je završio 1453. godine porazom Engleske od strane Francuske u bitci kod Castillona.⁶ Početkom 15. stoljeća još traje i tzv. Zapadni raskol. Raskol je započeo 1378. te označava postojanje dvaju papa, jednog u Rimu te drugog u Avignonu. Raskol je imao ozbiljne posljedice na moć obojice papa, bilo je nemoguće održavati moć i kontrolu te održavati dotok novca kao prije.⁷ Godine 1415. saziva se koncil u Konstanci na kojem se sastaju i duhovni i politički predstavnici. Dvije godine kasnije koncil odabire novog papu, Martina V., čime završava raskol.⁸ Tijekom 15. stoljeća, od 1455. do 1485. godine, u Engleskoj su se vodili i ratovi oko prijestolja između kuće Lancastera i kuće York zvani Ratovi dviju ruža. Pobjednik ratova i novi kralj Engleske bio je Henrik VII.

² Ivo Goldstein, Borislav Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*. Zagreb: Novi Liber, 2006, 395 – 398.

³ Antony Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*. London: Palgrave Macmillan UK, 2002, 109, 114 i 124.

⁴ Mikiso Hane, *Japan: a short history*. Oxford: Oneworld, 2013, 32.

⁵ Isto, 45.

⁶ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 100.

⁷ Isto, 92 i 93.

⁸ I. Goldstein, B. Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 391.

Tudor.⁹ Henrik VII. osniva novu englesku dinastiju te stvara uvjete za rast i razvoj države.¹⁰ Započinje razdoblje renesanse u Italiji, koja se polagano širi i ostalim dijelovima Europe. Renesansa jest humanistički pokret koji je inspiriran antičkom umjetnošću te znanostima.¹¹ Geografska otkrića portugalskih i španjolskih istraživača Kristofora Kolumba, Bartolomea Diaza te Vasca da Gama pokrenula su europsku kolonizaciju migracije te pronalazak novih važnih trgovačkih puteva.¹² Tijekom 16. stoljeća slijedi migracija na američki kontinent. Jedan od čimbenika koji je utjecao na tijek europske kolonizacije bili su vremenski uvjeti, koji nisu bili pogodni za fizički rad Europljana.¹³ Osnivaju se velike trgovačke kompanije, kao npr. engleska Časna Istočnoindijska kompanija i francuska Istočnoindijska kompanija.¹⁴ Kao posljedica kolonizacije došlo je do revolucije cijena, zbog koje dolazi do pada vrijednosti novca te društvo zahvaća val siromaštva.¹⁵ Tijekom 16. stoljeća Svetim Rimskim Carstvom vlada Karlo V. Za njegovo se carstvo, zbog teritorijalnog opsega, govorilo da u njemu "Sunce ne zalazi". Razdoblje 16. i 17. stoljeća bilo je vrijeme velikih religijskih promjena. Također je važno spomenuti i formiranje te razvoj protestantizma koje je bilo prijetnja religijskom jedinstvu europskih zemalja.¹⁶ Kao odgovor na reformaciju sazvan je Tridentski koncil, koji je trajao od 1545. do 1563. Odluke koje koncil donosi uključuju: potrebitost djela, a ne samo vjere za oprostjenje grijeha, jednaku vrijednost svetih tekstova i tradicije, potvrdu braka kao jednog od sedam sakramenata te vrhovnu vlast pape kao božjeg predstavnika na zemlji.¹⁷ Tridentski koncil donosi dekret *Tametsi* koji potvrđuje brak kao sakrament i regulira njegovo sklapanje. Naime, do tada nije bilo nužno prisustvovanje svjedoka, ni izvršitelja obreda pri sklapanju braka, već je bio dostatan samo supružnički sporazum što je moglo stvarati probleme, u slučaju da je trebalo dokazivati valjanost braka. Za valjanost braka i dalje je ostao osnovni preduvjet supružnički sporazum, no dekret *Tametsi* dodatno određuje da se brak mora sklapati javno, ispred crkve i pred dva ili tri svjedoka. Dekretom se od župnika zahtjeva vođenje matičnih knjiga vjenčanih. Ipak, dekret je dopustio i sklapanje brakova bez dozvole roditelja, te na taj način omogućio budućim

⁹ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 101.

¹⁰ I. Goldstein, B. Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, 417.

¹¹ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 105.

¹² Slaven Bertoša, *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće)*. Zagreb: Profil, 2004, 28.

¹³ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 112.

¹⁴ Isto, 115.

¹⁵ S. Bertoša, *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće)*, 32.

¹⁶ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 117.

¹⁷ S. Bertoša, *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće)*, 48

supružnicima da mogu samostalno izabrati bračnog druga/družicu i u slučaju da se s tim izborom roditelji i obitelji ne slažu, premda je preferirao da se i obitelj složi s brakom jer je to značilo i mir u društvu. Za razliku od Katoličke Crkve, protestantske crkve brak nisu smatrale sakramentom nego svjetovnom stvari, a sa sklapanjem braka i izborom partnera morao se složiti otac, odnosno obitelj, što se posebno odnosilo na djevojke.¹⁸ Engleska povijest ovog razdoblja obilježena je i Cromwellovom diktaturom te Zakonom o Vrhovništvu kojim je protestantizam uveden kao jedina vjera.¹⁹ Prvi Zakon o vrhovništvu izdaje Henrik VIII. 1534., čime se stvara nova, anglikanska, crkva na čelu koje je sam kralj. Drugi i zadnji Zakon o vrhovništvu donosi Elizabeta I. 1559, nakon vlasti katoličke kraljice Marije.²⁰ Godine 1618. u Europi započinje religijski rat, tzv. Tridesetogodišnji rat. Ovaj rat započinje kao religijski sukob između katolika i protestanata, ali ubrzo se pretvara u borbu između najmoćnijih država Europe. Rat završava 1648. Westfalskim mirom.²¹ U Francuskoj u drugoj polovini 17. stoljeća vlada jedan od najpoznatijih vladara, tzv. „Kralj sunce“, odnosno Luj XIV. Vladavina Luja XIV. poznata je po raskošnoj palači Versailles te njegovoj apsolutističkoj vladavini.²² Versailles je postao simbol apsolutne monarhije te središte kulturnog i intelektualnog života.²³

1.2. JAPAN

Tijekom 15. stoljeća u Japanu traje razdoblje Muromachi. Stoljeće je obilježeno vlašću Ashikaga šogunata te na početku navedenog stoljeća šogun, vrhovni zapovjednik vojske koji je imao veće ovlasti od samog cara, jest Ashikaga Yoshimitsu koji je zemljom vladao čvrstom rukom te tako stvorio razdoblje stabilnosti i mira u Japanu.²⁴ *Daimyō*, feudalni gospodari, postaju sve moćniji te zauzimaju zemlju koja je teoretski bila vlasništvo aristokracije na dvoru. Seljaci i dalje plaćaju porez i sav prihod ide feudalnim gospodarima (*daimyō*), a ne dvorskoj aristokraciji.²⁵ Sredinom 15. stoljeća

¹⁸ Marija Mogorović Crljenko, *Druga strana braka. Nasilje i ilegitalnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2012, 76 – 81.

¹⁹ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 133.

²⁰ S. Bertoša, *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće)*, 26.

²¹ A. Alock, *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*, 138 i 142.

²² Isto, 145.

²³ S. Bertoša, *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće)*, 103.

²⁴ M. Hane, *Japan: a short history*, 35 i 36.

²⁵ Kenneth G. Henshall, *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*. 2. izd. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012, 42.

dolazi do sukoba oko moći između dviju velikih obitelji koje tako započinju Ōnin građanski rat. Rat završava 1477., no njime započinje razdoblje konstantnih građanskih ratova u Japanu, razdoblje Sengoku. Komercijalne aktivnosti s Kinom i Korejom omogućile su određenim feudalnim gospodarima (*daimyō*), financijski temelj koji im je omogućio prevlast u građanskim ratovima razdoblja Sengoku.²⁶ Ovo razdoblje ratova između moćnih feudalnih gospodara (*daimyō*) traje čitavo stoljeće, a u njemu se ističe Oda Nobunaga, jedan od tri ujedinitelja Japana zajedno s Toyotomijem Hideyoshijem i Tokugawom Hideyoshijem. Oda Nobunaga 1568. godine zauzima grad Kyoto te započinje razdoblje Azuchi-Momoyama, razdoblje ponovnog ujedinjenja Japana.²⁷ U vrijeme Nobunagine smrti, Nobunaga je kontrolirao trećinu Japana čime je započeo ujedinjenje. Uveo je i nove metode oporezivanja te nove vojne taktike.²⁸ Japan je u 15. stoljeću doživio i ekonomski napredak, procvat trgovine s Kinom i Korejom te napredak industrije. Portugalski trgovci u 16. stoljeću prvi put dolaze u Kinu te nakon toga, 1543., dolaze u Japan. Nakon njih dolaze i Englezi, Nizozemci te Španjolci. Europljani upoznaju Japance s kršćanstvom, no ono se nikada nije ukorijenilo u Japanu.²⁹ Odu Nobunagu nasljeđuje Toyotomi Hideyoshi koji postaje regent. Tijekom vladavine izdao je odredbu kojom je seljacima zabranio napuštanje vlastite zemlje te je zahtijevao da predaju sve svoje oružje vlastima.³⁰ Nakon smrti Hideyoshija, slijedi borba između Tokugawe Iejasu te njegovih suparnika iz koje on izlazi kao pobjednik. Tokugawa Iejasu je pobjedom suparnika 1600. godine ostvario premoć te započinje istoimeno razdoblje Tokugawa. Godine 1603. postavljen je i za šoguna.³¹ Baza Tokugawe bio je Edo (današnji Tokio) koji je postao centar šogunove vlade koja se naziva *bakufu*. Vlast je bila u rukama moćne elite koja se sastoji od stare aristokracije, *kuge*, te samuraja, *bushija*.³² Kao i za vrijeme ostalih šogunata, carska obitelj nije imala stvarnu vlast te je titula cara bila samo simbolična. Tokugawa Iejasu je tijekom svoje vladavine donio različite mjere kojima je kontrolirao feudalne gospodare (*daimyō*). Kako bi kontrolirao političku i socijalnu stabilnost uveo je strogi

²⁶ M. Hane, *Japan: a short history*, 35 i 36.

²⁷ K. G. Henshall, *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*, 44.

²⁸ Kenneth M. Swope, „Oda Nobunaga (1534-1582)“. U: *The Encyclopedia of War*. Blackwell Publishing, 2011, 2.

²⁹ M. Hane, *Japan: a short history*, 42.

³⁰ Isto, 44.

³¹ Isto, 46.

³² Irena Ivić, „Japan i politika izolacionizma (1638-1853)“, *Pro tempore* 4 (2007): 19. <https://hrcak.srce.hr/63289> (Datum pristupa: 29.08.2020.)

klasni sistem u kojem su samuraji bili vladajući sloj.³³ Društvene klase su strogo bile određene po uzoru na kineski hijerarhijski sistem zvan *shi-no-ko-sho*, odnosno ratnik-seljak-majstor-trgovac. Klase su određene rođenjem, a društvena pokretljivost među njima bila je gotovo nemoguća. Unutar klase, posebno unutar klase samuraja, postojalo je mnogo podklasa.³⁴ Tijekom 17. stoljeća svim zapadnjačkim trgovcima zabranjen je ulaz u sve japanske luke osim u Nagasaki i Hirado. Također, svim Japancima zabranjen je izlazak iz zemlje. Japan je na taj način izoliran od ostatka svijeta sve do kraja razdoblja Tokugawa, 1867. godine.³⁵

2. ULOGA ŽENA U OBITELJI

Japan je u početku bio matrijarhalno društvo, no to se mijenja pod utjecajem Kine te konfucijanizma koji donose ideju hijerarhije u obitelji. Tijekom razdoblja Kamakura, 1185. –1333., raste položaj klase samuraja, na važnosti dobiva vojna hrabrost i fizička sprema, ali paralelno raste i inferiornost žena u japanskom društvu.³⁶ Počinje razvoj novog kućanstva zvanog *ie*, koje tada postaje osnovna društvena jedinica. Stvaranje kućanstva *ie* ujedno označava i stvaranje patrijarhata. Naime, sva moć u kućanstvu bila je u rukama oca. Kućanstvo se sastojalo od patrijarha, službene supruge i njihove djece, no često su u njega bile uključene i tzv. „neslužbene supruge“, odnosno konkubine, te članovi kućanstva koji nisu krvni srodnici.³⁷ Kućanstvo *ie* je obitelj koja živi samo s užom obitelji sina ili kćeri jer bi samo jedno dijete ostalo u kućanstvu sa svojim roditeljima nakon stupanja u brak. Uobičajeno je najstariji sin nasljeđivao ulogu glave obitelji, no ukoliko obitelj nije imala muškog nasljednika, kćerin suprug mogao je naslijediti tu ulogu.³⁸ Glavna uloga žene u kućanstvu *ie* bila je rađanje djece kako bi osigurala kontinuitet obitelji. Osim toga, njezin je posao bio i upravljati kućanstvom zajedno sa svojim suprugom. Odgovornost supruge u ratničkom domaćinstvu bila je pripremanje hrane i odjeće, upravljanje budžetom kućanstva te održavanje oružja i oklopa. U ratničkim i aristokratskim kućanstvima službena supruga, ili najviše

³³ M. Hane, *Japan: a short history*, 46 i 47.

³⁴ K. G. Henshall, *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*, 54.

³⁵ M. Hane, *Japan: a short history*, 52.

³⁶ Isto, 35.

³⁷ Dorothy Ko, „The Creation of Patriarchy in Japan: Wakita Haruko's “Women in Medieval Japan” from a Comparative Perspective“, *International Journal of Asian Studies* 5(1) (2008): 88.

³⁸ Gail L. Bernstein, ur. *Recreating Japanese Women, 1600-1945*. Berkeley: University of California Press, 1991, 23.

rangirana konkubina, bila je zadužena za upravljanje kućanstvom. Samo pripadnici samurajskog sloja i aristokracije mogli su imati konkubine, a sav ostali način organizacije kućanstva jednak je u svim ostalim slojevima društva u Japanu. Status žene u kućanstvu *ie* povećavao se ako bi rodila idućeg nasljednika kućanstva ili ako je bila majka trenutne glave kuće.³⁹ Veličina kućanstva *ie* i njegov status u društvu ovisili su o društvenoj klasi kojoj je obitelj pripadala. U velikim je kućanstvima živjelo mnogo zaposlenika što je znatno mijenjalo i dužnosti koje su se očekivale od supruge. Zbog toga se uloga žena u kućanstvu razlikovala s obzirom na socijalni status kućanstva. Kao primjer autorica Michiko Goto uzima suprugu iz aristokratske obitelji Sanjōnishi jer postoji sačuvan dnevnik njezinog supruga. Supruga Sanjōnishija Sanetake imala je drugačije dužnosti od npr. jednog trgovačkog kućanstva. U dnevniku Sanjōnishi Sanetake opisano je kućanstvo te su navedene i dužnosti koje je obavljala njegova supruga. Supruga obitelji Sanjōnishi trebala je upravljati svakim dijelom kućanstva te je trebala pripremati hranu i piće za goste, a i plaćati osoblje.⁴⁰ Muškarci iz aristokratskih obitelji često su se okupljali jedni kod drugih te su takva okupljanja služila da pokažu svoj status. Od supruga se očekivalo da pripreme sve potrebno za okupljanje. U ratničkim obiteljima gozbe su također igrale važnu ulogu u obitelji. Pripremale su se kad bi šogun posjetio jednog od svojih vazala. Ove posjete se služile kako bi učvrstile odnos vazala i šoguna te je zadatak žene bio organiziranje prikladne gozbe.⁴¹ U vrijeme rata uloga žene se pomalo mijenja. U ratničkim kućanstvima, kada suprug ode u rat, supruga postaje njegov zamjenik i vodi posjed. Za supruga je bio vrlo važan opstanak kućanstva *ie*, čak i za vrijeme ratova koji su se neprestano vodili u razdoblju Sengoku, no taj opstanak ne bi bio moguć bez supruge koja je vodila čitavo kućanstvo i nadzirala vazale.⁴²

Tijekom razdoblja Tokugawa legaliziran je patrijarhalni obiteljski sustav, primogenitura je postala obvezna za samurajsku klasu, a supruge su postale sluge svojih muževa. Žene su tada izgubile i vlasnička prava. Primogenitura i oduzimanje vlasničkih prava strogo su primjenjivani među aristokracijom, ratničkim obiteljima i seljaštvom, dok se

³⁹ Haruko Wakita, David P. Phillips, „Women and the Creation of the "Ie" in Japan: An Overview from the Medieval Period to the Present“. *US-Japan Women's Journal. English Supplement*, 4 (1993): 88-90. <https://www.jstor.org/stable/42772054> (Datum pristupa: 15.09.2020.)

⁴⁰ Michiko Goto, „The lives and roles of women of various classes in the IE of late Medieval Japan“. *International Journal of Asian Studies*, 3(2) (2006): 188.

⁴¹ M Goto, „The lives and roles of women of various classes in the IE of late Medieval Japan.“, 188-190.

⁴² Isto, 192.

građanstvo nije strogo pridržavalo ovih odredbi.⁴³ Status obitelji bitno je utjecao i na podjelu rada unutar kućanstva. Očuvanje vlasništva kućanstva te imena i statusa u lokalnoj zajednici bilo je vrlo važno. U bogatim kućanstvima nije bilo potrebe da žena radi fizičke poslove, što nije slučaj s ruralnim kućanstvima koja ne bi preživjela bez pomoći žena.⁴⁴ U ruralnim kućanstvima suprug također predstavlja glavu kuće, no najčešće bračni par zajedno radi u polju.⁴⁵ U siromašnim kućanstvima očekivalo se i od djece da sudjeluju u radu.⁴⁶ U ovom razdoblju cvjetaju bordeli u kojima su većinom radile djevojke iz siromašnih obitelji koje je obitelj prodala u prostituciju.⁴⁷

Dok u Japanu traje razdoblje Muromachi, zapadna Europa ulazi u posljednje stoljeće srednjega vijeka. Žene su od rane dobi pripremane za ulogu dobre supruge i majke. U Francuskoj i Engleskoj, već je od malena vidljiva razlika u tretiranju ženske i muške djece, npr. dječaci su najčešće pomagali ocu izvan kuće, dok su djevojčice pomagale majci u kućanskim poslovima. U siromašnijim slojevima, žene su zarađivale manje novca od muškaraca te se očekivalo da se udaju i napuste dom, a u plemićkim obiteljima one su predstavljale trošak zbog miraza. Razlika u položaju i ulozi žena i muškaraca vidljiva je od djetinjstva nadalje. Bardsley navodi kako su djevojčice od najranije dobi učene kućanskim poslovima, a to potvrđuju i uzroci smrti navedeni u osmrtnicama iz kojih se vidi da su djevojčice najčešće stradavale u nezgodama povezanim s kućanskim poslovima, npr. u 14. stoljeću trogodišnja djevojčica iz Engleske upala je u jarak i utopila se dok je njezina majka sakupljala drvo.⁴⁸ Djeca seljačkih obitelji od malih nogu pomagala su svojim roditeljima. Djevojčice aristokratskih obitelji ostajale su kod kuće gdje su ih majke pripremale za ulogu supruge.⁴⁹ Majke bogatih obitelji potpuno su se brinule za odgoj kćeri, podučavale su ih praktičnim životnim vještinama kao što su šivanje, vezenje, primanje gostiju, nadgledanje sluga i sl. Kćeri aristokratskih obitelji učile su osnove čitanja i matematike, kako bi uspješno vodile kućanstvo, primale goste, vezle i sl.⁵⁰

⁴³ M. Hane, *Japan: a short history*, 50 i 51.

⁴⁴ G. L. Bernstein, *Recreating Japanese Women, 1600-1945*, 25.

⁴⁵ M. Goto, „The lives and roles of women of various classes in the IE of late Medieval Japan“, 183-210.

⁴⁶ G. L. Bernstein, *Recreating Japanese Women, 1600-1945*, 25.

⁴⁷ M. Hane, *Japan: a short history*, 51.

⁴⁸ Sandy Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*. Westport: Greenwood Press, 2007, 92 i 93.

⁴⁹ Roger Chartier, ur. *A History of Private Life, Vol. 3: Passions of the Renaissance*. Prevedo Arthur Goldhammer. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1989, 313.

⁵⁰ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 93.

Najranija dob u kojoj se mogao sklopiti brak, prema kanonskom pravu bila je 12 godina za djevojke i 14 godina za mladiće. Crkva je propisala tu dob, jer je bilo slučajeva da su roditelji i obitelji i u ranijoj dobi gurali mlade u brak, posebice među višim slojevima, kada je trebalo brakom učvrstiti i određene političke veze. Osim toga, to je i dob najranije spolne zrelosti, pa se brak mogao sklopiti i ako bi došlo do izvanbračnih spolnih odnosa, te time ozakoniti vezu. Ipak, većina djevojaka se udavala u nešto kasnijoj dobi, kasnim tinejdžerskim godinama pa do sredine dvadesetih godina.⁵¹ Za žene svih statusa djevojačka dob označavala je odlazak iz obitelji. Žene iz siromašnijih obitelji zapošljavale su se kao sluškinje u bogatim kućanstvima, dok su plemkinje podučavane u vlastitim kućama, a u nekim dijelovima Europe običaj je bio slati ih i u druga plemićka kućanstva gdje su usavršavale svoje vještine za brak sa svojim vršnjakinjama. Sljedeći period u ženinom životu jest brak.⁵² Neovisno o tome kojem su društvenom sloju pripadale, od žena se očekivalo da sklope brak, a on je određivao i njihov položaj u društvu.⁵³ Kućanstvo su činile sve osobe koje su živjele u istom stambenom prostoru, dakle osim bračnog para i njihove obitelji tu su bili i sluga i sluškinje.⁵⁴ Pripadnice viših društvenih slojeva rijetko su imale mogućnost izbora bračnog partnera, već se od njih očekivala udaja radi učvršćivanja obiteljskog statusa, dok su niži slojevi češće imali više slobode u odabiru. Jedan od najbitnijih zadataka roditelja bio je odabiranje prikladnog bračnog partnera. U odabiru otac najčešće ima glavnu riječ, no u nekim zemljama i majke su mogle utjecati na odabir.⁵⁵ Prema kanonskom pravu nije bilo potrebno dopuštenje roditelja za sklapanje braka, već je za valjanost braka bio ključan sporazum supružnika. Ipak, Crkva je podržavala da se i obitelji slože s izborom partnera, jer je to značilo mir u društvu i zajednici. Na Mediteranu, na istočnojadranskoj obali mnogi su gradski statuti propisivali da mladenci nisu mogli stupiti u brak bez dopuštenja roditelja. Primjerice, na području Istre bračni ugovori pokazuju da su brakove najčešće ugovarali nevjestin otac i mladoženja. Rijetki su slučajevi u kojima su mladenci samostalno sklapali ugovor. Do toga je najčešće dolazilo kada je otac nevjeste već bio mrtav ili kada je nevjesta bila udovica. Veliki

⁵¹ Menuge, Noel J, Kim M. Phillips, Katherine J. Lewis, ur. *Young medieval women*. New York: St. Martin's Press, 1999, 4 i 5. Usp. i: M. Mogorović Crijenko, *Nepoznati svijet istarskih žena*. Zagreb: Srednja Europa, 2006, 47-52.

⁵² S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 96.

⁵³ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 102.

⁵⁴ Ana Penjak, „Mjesto, uloga i poimanje žene u kontekstu 16. i 17. stoljeća u Engleskoj“. *Suvremena pitanja - časopis za prosvjetu i kulturu*, 18 (2014): 97.

⁵⁵ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 107.

utjecaj na samostalni izbor partnera imao je i miraz te nasljedna dobra. Sklapanjem braka mlada dobiva miraz, a mladić također određena dobra od roditelja, no ako nisu imali njihov pristanak razbaštinjeni su i ostaju bez sredstva za život.⁵⁶ Brak je za aristokratski sloj označavao pravni i ekonomski sporazum između obitelji. Primjerice, na području Engleske, dvije obitelji bi pregovarale oko nekoliko financijskih nagodbi, dok ne bi postigli sporazum koji odgovara objema obiteljima.⁵⁷ Žene francuskog plemstva često su igrale značajnu ulogu u dogovaranju brakova, dok su majke nižeg statusa davale više slobode djeci u odabiru. Od žena svih društvenih slojeva očekivalo se da postanu majke.⁵⁸ Svaka trudnoća je bila rizik, a od žene se očekivalo da rodi što više žive djece, zbog toga su bile u neprestanom strahu od smrti.⁵⁹ Posljednja faza u životima velikog broja žena jest udovištvo. Društveni status žena je i u ovom periodu njihovih života igrao veliku ulogu. Žene koje su nakon suprugove smrti ostale bez zemlje ili prihoda, često nisu mogle zaraditi za osnovne životne potrebe te su živjele u siromaštvu.⁶⁰

Spol se uobičajeno definira na dva načina: kao ljudski odnosi temeljeni na spolnim razlikama te kao diskurs moći koji opisuje te odnose. Jedno društvo može stvoriti nekoliko različitih tumačenja rodnih ideologija. U srednjovjekovnoj Europi kršćanski teolozi iz istih regija i generacija krivili su žene za ljudski grijeh, a neki veličali ženske svetce i koristili ih kao uzore za sve kršćane. Prema rimskom pravu žene su smatrane slabijim spolom i nisu bile samostalne pravne osobe, već su ih predstavljali očevi, supruzi ili drugi zakonski skrbnici.⁶¹ Japanski ulazak u srednji vijek označava prijelaz sa luksuzne i ženstvene ere u muško doba konstantnog ratovanja, gospodara i vazala gdje je žena bila potpuno podčinjena patrijarhatu.⁶² Uloga žene u obitelji bila je vrlo slična na oba kontinenta; od žena obiju kultura očekivalo se da se brinu za kućanstvo te da osiguraju kontinuitet obitelji rađanjem nasljednika tj. sinova. Obveze žena u obiteljima ovisile su o društvenom statusu kućanstava. Ipak, valja naglasiti, da je u

⁵⁶ M. Mogorović Crljenko, *Nepoznati svijet istarskih žena*, 39 – 44.

⁵⁷ Jaqueline Eales, *Women in early modern England, 1500-1700*. Taylor & Francis e-Library, 2005, 61.

⁵⁸ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 116.

⁵⁹ J. Eales, *Women in early modern England, 1500-1700*, 67.

⁶⁰ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 116 - 119.

⁶¹ Margaret C. Schaus, ur. *Women and gender in medieval Europe: an encyclopedia*, New York: Routledge, 2006, 309 i 314.

⁶² Thomas Keirstead, „The Gendering and Regendering of Medieval Japan“. *U.S.-Japan Women's Journal. English Supplement* 9 (1995): 79. <http://www.jstor.com/stable/42772086> (Datum pristupa: 27.09.2020.)

katoličkim zemljama presudan za sklapanje braka bio sporazum muškarca i žene. Dakle, u tom su slučaju žene bile izjednačene s muškarcima, odnosno brak prema crkvenom pravu nije bio valjan ako i žena ne bi pristala na njega, odnosno dala svoj sporazum. Tako su obitelji mogle vršiti pritisak na djecu zbog miraza i dobara koje bi im ostavljale, ali posljednju riječ pri sklapanju braka imali su sami mladenci, jednako muškarac i žena.

3. BRAK I NASLJEDSTVO

Kućanstvo *ie* je patrijarhalna jedinica koju čine muž i žena. Žena se seli u suprugov dom i sva njihova djeca žive zajedno s njima. Ovakav brak, kada se žena useljava u suprugovo kućanstvo, naziva se *yometori*, brak koji je u Japanu postao uobičajen u 11. ili 12. stoljeću. Do tada su bili uobičajeni uxorilokalni (*mukotori*) brakovi, kada se bračni par naseljava u domu ženine obitelji te *tsumadoi* brak, brak u kojem muž i žena žive odvojeno, a muž posjećuje svoju ženu u njezinom domu. Kućanstvo *ie* nastaje prelaskom bračnih parova na *yometori* brak. Neki povjesničari smatraju da je nastanak kućanstva *ie* i širenje *yometori* braka među svim društvenim slojevima početak srednjeg vijeka. Prelazak na *yometori* brak može se sagledati kao prijelaz iz bračnog sustava u kojem je odnos roditelja i djece jednako važan u bračni sustav u kojem je naglasak na važnosti odnosa muža i žene.⁶³ Brak u Japanu, kao i u Europi, najčešće se sklapao između ljudi istog društvenog sloja, s izuzetkom visoko rangiranih ratničkih obitelji i same šogunove obitelji koji su ponekad sklapali brakove s aristokratskim obiteljima, *kuge*. Neke *kuge* obitelji i dobrostojeće samurajske obitelji prakticirale su strogu primogenituru. U slučaju smrti prvorođenog sina na njegovo mjesto stupio bi drugi sin, no ako bi prvorođeni sin uspješno naslijedio položaj ostali sinovi su slani *kuge* obiteljima koje nisu imale vlastite sinove na usvajanje ili u hramove gdje bi postali budistički svećenici. Također, u hramove je poslano i mnogo kćeri koje su onda živjele kao kaluđerice. Ako obitelj nije imala muškog nasljednika udomili bi ga od druge *kuge* obitelji. Srednji društveni sloj činio je isto što i aristokracija..⁶⁴ Visoko pozicionirane ratničke obitelji poput Ashikaga koristile su brakove s *kuge* obiteljima kao način za

⁶³ H. Wakita, D. P. Phillips, „Women and the Creation of the "ie" in Japan: An Overview from the Medieval Period to the Present“, 83-85.

⁶⁴ Noriko Kurushima, „Marriage and female inheritance in medieval Japan“. *International Journal of Asian Studies* 5(1) (2004): 234 i 235.

širenje svoje moći. *Daimyo*, feudalni gospodari, često su koristili brakove za stvaranje saveza sa protivničkim feudalnim gospodarima (*daimyo*). Za brakove u običnim obiteljima postoji vrlo malo izvora. Brakovi u kojima su baka s majčine strane i supruga glave kuće iz iste obitelji bili su vrlo česti.⁶⁵ Tijekom cijelog srednjeg vijeka u Japanu žene svih staleža imale su pravo na nasljedstvo. Među seljaštvom praksa podjele zemlje među svom djecom trajala je čak do 17. stoljeća. Iako su potpuno podvrgnute suprugu te izgubile većinu svojih prava, žene su bile cijenjene zbog majčinstva. Majke su tretirane s velikim poštovanjem, jer su one te koje su osiguravale nastavak obitelji, no i to se mijenja ulaskom u novo razdoblje. Tijekom razdoblja Muromachi, učenja konfucijanizma o podređenosti žene integrirane su u život svih društvenih klasa. Žena je izgubila i poštovanje koje je uživala kao majka te je nakon smrti muža žena „prepuštena“ sinu.⁶⁶ Od udovica se očekivalo da uče i njeguju buduće nasljednike, a ne da same upravljaju posjedom.⁶⁷ Prava žena znatno se mijenjaju kada na vlast dolazi Tokugawa šogunat. Početkom ovog razdoblja potpuno je uspostavljen patrijarhat i kontrola nad seljačkim kućanstvima. Većina žena potpuno je izgubila svoje pravo na nasljedstvo te se njihova glavna uloga svela samo na sposobnost rađanja djece. Vladajuća je klasa kasnije nametnula patrijarhalno kućanstvo i na seljaštvo, koje se do tada nije strogo pridržavalo primogeniture, te su pred kraj 17. stoljeća žene svih staleža izgubile pravo nasljedstva.⁶⁸ Do sada se smatralo da je razvod u ovom razdoblju Japana bio iniciran isključivo od strane supruga, no nedavno istraživanje je dokazalo suprotno. U razdoblju Tokugawa bilo je dopušteno i suprugu i ženi da se ponovno vjenčaju.⁶⁹ Bračni par činio je srž seljačke obitelji, oba supružnika bila su neophodna za održavanje i vođenje kućanstva. Jedna osoba nije bila dovoljna za taj posao. Bilo je mnogo razloga za razvod, od ženine nemogućnosti da rodi dijete do neslaganja sa suprugovom obitelji. Tijekom razvoda niti jedna strana nije kritizirana.

⁶⁵ Isto, 237.

⁶⁶ Haruko Wakita, Suzanne Gay, „Marriage and property in premodern Japan from the perspective of women's history“. *Journal of Japanese Studies*, 10(1) (1984): 96. <https://www.jstor.org/stable/132182> (Datum pristupa: 15.09.2020.)

⁶⁷ N. Kurushima, „Marriage and female inheritance in medieval Japan“, 241.

⁶⁸ H. Wakita, S. Gay, „Marriage and property in premodern Japan from the perspective of women's history“, 96.

⁶⁹ Yutaka Yabuta, *Rediscovering Women in Tokugawa Japan*, Cambridge: Harvard University, Edwin O. Reischauer Institute of Japanese Studies, 2000, 2.

Razvod je mogao imati i ozbiljne socijalne posljedice, zato što je jedina „karijera“ koju je odrasla žena mogla imati bio je brak.⁷⁰

Ženama u Europi, kao i onima u Japanu, vjenčanje (ili brak) je bio jedan od najznačajnijih događaja u životu. Žena je tada mijenjala obitelj, svoje mjesto stanovanja, dobila novu ulogu u kućanstvu, itd. Brak je označavao uspostavu novog kućanstva i dogovor o podijeli imovine između obitelji bračnog para.⁷¹ Za stupanje u brak bio je najvažniji pristanak budućih supružnika, a ne obitelji. Kao što je i rečeno u prvom poglavlju, iako se pristanak obitelji poticao on nije bio nužan.⁷² U 16. i 17. stoljeću u anglikanskoj Engleskoj je tiskano tridesetak knjiga i priručnika o upravljanju kućanstvom i ostalim obvezama supružnika.⁷³ Nakon života pod očevim autoritetom, u braku žena živi pod autoritetom svog supruga.⁷⁴ Od supruga se očekivalo da uputi svoju suprugu kako obavljati bračne dužnosti te da je štiti, financijski je uzdržava tijekom svoga života i osigura u slučaju svoje smrti. Štljivost se smatrala najboljom vrlinom dobre supruge; najbolji način za očuvanje muževa ugleda jest da žena ostane u kući.⁷⁵ Postoje dva suprotna pogleda na brak, aristokratski gdje je žena predstavljala način za stjecanje bogatstva, obitelji i političkog utjecaja, te crkveni, koji se odnosio na duhovno sjedinjenje muškarca i žene.⁷⁶ Bez obzira na društveni status, od bračnog para se očekivalo da ostanu vjenčani i rađaju djecu. Razvod je bio moguć, no nastojalo se sačuvati bračnu vezu. Razvod nije bio moguć bez dopuštenja crkve, a suživot se mogao prekinuti i bez sudske odluke, koje bi bila donesena naknadno. Protestantske crkve, za razliku od Katoličke crkve, ukidaju nerazrješivost braka. Protestanti su smatrali da je brak bio svjetovna stvar o kojoj su odlučivali otac i obitelji za razliku od katolika kojima je za valjanost braka bio presudan pristanak mladenaca. U protestantskim crkvama najčešće su se rastavljali zbog preljuba i radi napuštanja bračne veze, no nasilje u braku, u 16. i 17. stoljeću, nisu smatrali legitimnim razlogom za razvod. U katoličkim brakovima, za razliku od protestantskih, dopušten je bio razvod i zbog nasilja u braku te zlostavljanja (psihičkog ili fizičkog). Protestantske

⁷⁰ Laurel L. Cornell, „Peasant Women and Divorce in Preindustrial Japan“. *Signs* 15(4) (1990): 719 i 722. <http://www.jstor.com/stable/3174639> (Datum pristupa: 16.09.2020.)

⁷¹ Jennifer Ward, *Women in England in the middle ages*. London: Hambledon Continuum, 2006, 11.

⁷² Connor McCarthy, *Marriage in Medieval England: Law, Literature, and Practice*. Woodbridge: The Boydell Press, 2004, 22.

⁷³ A. Penjak, „Mjesto, uloga i poimanje žene u kontekstu 16. i 17. stoljeća u Engleskoj“, 98.

⁷⁴ Linda E. Mitchell, ur. *Women in Medieval Western European Culture*. New York: Routledge, 2011, 133.

⁷⁵ A. Penjak, „Mjesto, uloga i poimanje žene u kontekstu 16. i 17. stoljeća u Engleskoj“, 100.

⁷⁶ L. E. Mitchell, *Women in Medieval Western European Culture*, 133.

crkve brak nisu smatrale sakramentom nego svjetovnom stvari te su dopuštale razvod i mogućnost ponovnog sklapanja braka.⁷⁷ U Katoličkoj crkvi postojala su dva načina rastave supružnika. Jedan je bio razvod od stola i postelje uz postojanje bračne veze, a drugi je bio poništenje braka, kada bi se ustanovilo da brak i nije valjano sklopljen. Brak je mogao biti proglašen ništavnim: ako je par bio u prebliskom rodbinskom odnosu, ako je jedan od partnera već u braku, ako su partneri bili prisiljeni sklopiti brak ili ako brak nikad nije bio konzumiran zbog suprugove impotencije.⁷⁸ Nakon poništenja braka bivši supružnici mogli su sklopiti novi brak. U slučaju da žena ostane udovica ili se razvede, prije vjenčanja dogovoreno je da ženi ostaje dio imovine kao zaštita.⁷⁹ Od žena svih društvenih slojeva očekivalo se da donesu miraz u brak. Za siromašnije žene miraz se mogao sastojati od odjeće ili kućanskih predmeta, dok za bogate žene miraz je najčešće bio velika količina novca, dobara ili čak i posjeda. U većini Europe miraz je zamijenio kćerin udio u obiteljskom nasljedstvu te često nije uključivao posjed, čime se zemlja zadržavala u muškoj lozi.⁸⁰ Imovina koju je žena donijela u brak, naslijedila za vrijeme braka ili koja joj je obećana u mirazu bila je osigurana jer muž, bez njenog pristanka, nije ju imao pravo prodati, založiti ili sl.⁸¹ Prema kanonskom pravu, nezakonita djeca mogla su biti ozakonjena i time steći pravo nasljedstva, dok laički zakoni engleske ne dozvoljavaju nezakonitoj djeci pravo na nasljedstvo. Kada stupa u brak mladenkina obitelj daje miraz, a u nekim slučajevima od supruga dobiva i dio nekretnina. Zakoni vezani uz ženinu mogućnost kontrole svojeg miraza varirali su diljem Europe, no uobičajeno je suprug raspolagao ženinim mirazom, ali ga nije mogao posjedovati. U Francuskoj žena je imala autoritet nad dobivenom imovinom, dok u Engleskoj i Italiji žene nisu imale to pravo sve do smrti supruga.⁸² Imovinska prava žena bila su zakonski ograničena, što je značilo da žena nije mogla napisati oporuku bez suprugova dopuštenja. U Engleskoj, udovice su imale pravo na samo 1/3 suprugovih nekretnina. Djevojke su uobičajeno nasljeđivale pokretninu, no u

⁷⁷ M. Mogorović Crljenko, *Druga strana braka. Nasilje i ilegitimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2012, 76 – 81.

⁷⁸ S. Shahar, *The fourth estate: a history of women in the Middle Ages*, 85.

⁷⁹ J. Ward, *Women in England in the middle ages*, 15.

⁸⁰ Diana Robin, Anne R. Larsen, Carole Levin, ur. *Encyclopedia of Women in the Renaissance: Italy, France, and England*, Santa Barbara: ABC-CLIO, 2007, 241.

⁸¹ S. Shahar, *The fourth estate: a history of women in the Middle Ages*, 95.

⁸² L. E. Mitchell, *Women in Medieval Western European Culture*, 14 i 147; D. Robin, A. R. Larsen, C. Levin (ur.) *Encyclopedia of Women in the Renaissance: Italy, France, and England*, 241.

nedostatku muškog nasljednika žene su mogle naslijediti svu obiteljsku imovinu.⁸³ U većini Europe žene su, bez obzira na primogenituru, mogle naslijediti zemlju.⁸⁴

Glavna karakteristika braka, i u zapadnoj Europi i u Japanu, jest suprugova dominacija. Ženina najvažnija uloga jest rađanje nasljednika. Japanke su ulaskom u razdoblje Tokugawa izgubile i ono malo prava na nasljedstvo što su imale, dok u Europi u istom razdoblju žene ipak imaju određena prava na nasljedstvo.

4. OBRAZOVANJE

U Japanu je od sredine 15. stoljeća do kraja 16. stoljeća, za vrijeme razdoblja Sengoku, gotovo svo stanovništvo bilo nepismeno. Ljudi svih slojeva i zanimanja poslani u rat, uključujući svećenike i učenjake koji su tada bili među rijetkim osobama koje su znale čitati. Neki svećenici su se skrivali u hramove kako ne bi bili poslani u rat. Zbog toga su djeca slana u hramove učiti čitati i pisati te su svećenici traženi za sve oblike umjetnosti, ali i za liječenje i za pisanje dokumenata. Tako na početku razdoblja Tokugawa gotovo nije postojalo pismeno društvo.⁸⁵ Bilo je to ratno razdoblje, razdoblje feudalnih gospodara (*daimyo*) koji su uz sebe imali svoje, jednako ratnički nastrojene, samuraje. Obrazovanje nije bilo cijenjeno, ni za muškarce ni za žene.⁸⁶ Državom su vladali spomenuti feudalni gospodari, koji su svoje položaje osigurali ratom te nisu imali potrebe za pismenošću. Oslanjali su se na verbalne naredbe, a samo su najbitnije odluke stavljene na papir. Zbog toga su ljudi na vlasti bili većinom nepismeni.⁸⁷ U razdoblju Sengoku žene su, osim kućanskih dužnosti, učene su i o obrani kućanstva.⁸⁸ Početkom razdoblja Tokugawa postupno se mijenja japansko obrazovanje, kineski oblik obrazovanja koji nije poticao obrazovanje žena postaje rasprostranjen.⁸⁹ Za žene samuraja moralno obrazovanje bilo je najvažnije. *Onna Daigaku* jest obrazovni tekst koji zagovara novo-konfucijanske vrijednosti u obrazovanju. U njemu su najbolje sažete moralne kvalitete koje su se očekivale od žena. Moralne kvalitete uključivale su poslušnost roditeljima, suprugu, a od udovica

⁸³ J. Eales, *Women in early modern England, 1500-1700*, 20.

⁸⁴ J. Eales, *Women in early modern England, 1500-1700*, 20.

⁸⁵ Ronald F. Dore, *Education in Tokugawa Japan*. London: Routledge, 2011, 1 i 2.

⁸⁶ Margaret E. Burton, *The education of women in Japan*. New York: Fleming H. Revell Company, 1914, 24.

⁸⁷ R. F. Dore, *Education in Tokugawa Japan*, 1 i 2.

⁸⁸ M. E. Burton, *The education of women in Japan*, 25.

⁸⁹ Isto, 23.

poslušnost sinovima, ako su ih imale.⁹⁰ *Onna Daigaku* nastala je kao odgovor na zahtjev obitelji s kćerima, koje su htjele knjigu koja će ih naučiti pisanju i izražavanju. Knjiga se sastojala od tri dijela: etike, književnosti i umjetnosti te je sadržavala praktične informacije za žene. Bilo je neophodno da se mlade žene poučavaju kako bi bile spremne za brak.⁹¹ Dok su muškarci učeni rigoroznim i muževnim kineskim obrazovanjem, gdje su učili klasični kineski jezik i čitali kineske klasike, žene su obrazovane nježnijim japanskim načinom. Poticane su da cijene ljepote prirode, usavršavaju svoje osjećaje, izoštravaju svoju intuiciju i da nauče vještinu književnog izražavanja na japanskom jeziku neophodnu za društvene odnose. Obrazovanje žena samuraja odvijalo se u kući, samo su niže klase slale svoje kćeri u škole s dječacima, a niti jedan feud, posjed, nije pružao škole za žene.⁹² Obrazovanje djece seljačkih obitelji bilo je rijetko, a bogati su seljaci slali djecu u hramove gdje su ih učili budistički i šintoistički svećenici. Djecu samuraja su kod kuće učili privatni učitelji, dok su siromašniji samuraji slali djecu u domove svojih učitelja.⁹³

U Europi su se krajem srednjega vijeka u određenim područjima mogle obrazovati i djevojčice, iako je, kao i u Japanu, većina stanovništva bila neobrazovana i nepismena. Do kraja 14. stoljeća djevojke su obrazovale učiteljice, a u Parizu su tada postojale 22 licencirane učiteljice. U europskom 15. stoljeću samostani su obrazovali djevojke na govornom jeziku, a ne na latinskom. Žene su obrazovane u osnovnim, i često neformalnim, školama čitanja. Obrazovanje se temeljilo na učenju kućanskih zadataka, manira, i kršćanskih vrlina iz neformalnih verbalnih uputa, uglavnom od majke ili muža. Za žene, učenje pisanja nije bilo uobičajeno, pisanje je bila posebna vještina koju su najčešće podučavali zasebni majstori pisanja. Zbog toga su srednjovjekovni potpisi žena vrlo rijetki i prikazuju neuvježbanost.⁹⁴ Škole su postojale i u srednjem vijeku, te su pružale samo najosnovnije obrazovanje. Njih su pretežno pohađala djeca nižih društvenih slojeva. Djevojčice iz viših slojeva su, zajedno s braćom, obrazovane su za uloge koje im je društvo nametnulo. Naglasak je bio na praktičnim vještinama kao što su plesanje, jahanje, vođenje kućanstva, posluživanje i sl. Naučene vještine omogućile

⁹⁰ R. F. Dore, *Education in Tokugawa Japan*, 66 i 67.

⁹¹ Y. Yabuta, *Rediscovering Women in Tokugawa Japan*, 9.

⁹² R. F. Dore, *Education in Tokugawa Japan*, 66 i 67.

⁹³ M. Hane, *Japan: a short history*, 62.

⁹⁴ M. C. Schaus, ur. *Women and gender in medieval Europe: an encyclopedia*, 240.

bi djevojkama voditi kućanstvo nakon što se udaju.⁹⁵ U Engleskoj, u 15. i ranom 16. stoljeću, među dobrostojećim stanovništvom bilo je uobičajeno slati djecu na obrazovanje u kućanstva ostalih aristokratskih obitelji. Obrazovanje je bilo moguće i u vlastitim domovima, no to nije bila norma. Djeca koja nisu adekvatno obrazovana, nisu se mogla uključiti u društvo kao cijenjeni građani, a djeca bogatih obitelji nisu mogla pronaći odgovarajućeg bračnog partnera. Neke obitelji bile su poznate po obrazovanju koje su pružale te su mnogi nastojali poslati svoje dijete u njihovo kućanstvo. Obrazovali su ih učitelji različitih struka (matematike, književnosti, glazbe i sl.).⁹⁶ U ranom novom vijeku u Europi se stvara novi tip knjige, knjiga uzoraka. Prvo su objavljene u Italiji i Njemačkoj te se kasnije šire po ostatku Europe. Svrha ovih knjiga bila je naučiti žene potrebnim kućanskim vještinama. Kvalitetno obrazovana žena nije nužno načitana ili spretna u stranim jezicima već je usavršila rad s tkaninom. Najviše se cijenilo vezenje, ono je smatrano najelegantnijim i najženstvenijim.⁹⁷ Obrazovanje u Engleskoj mijenja se tijekom 16. stoljeća zbog pojave protestantizma. Humanistička učenja temeljena na slobodi misli i stava zamijenila su potpuno religioznu skolastiku. Nakon stvaranja Engleske crkve mnogi samostani, a time i samostanske škole, zatvoreni su i većina ih se nikad nije ponovo otvorila. Zamjenjuju ih brojne privatne škole koje su financirale novoobogaćene trgovačke obitelji. U školama su zaposleni obrazovani učenjaci koji su zamijenili manje obrazovane lokalne svećenike i učitelje. Stvoren je novi ideal o tome kako bi žene svih klasa trebale postati dovoljno pismene da same pročitaju Bibliju, ali ne mnogo više od toga. U realnosti formalno obrazovanje dostupno ženama nije bilo u skladu s novim idealima. Nisu postojale škole za žene siromašnijih slojeva. Postoji malo izvora o opsegu osnovnoškolskog obrazovanja žena srednje klase. Žene su vrlo rijetko primane u srednje, gramatičke, škole. Od 15 škola koje su u Engleskoj osnovane do kraja 17. stoljeća dvije su bile za djevojke i još su dvije bile mješovite (za oba spola). Obrazovanje žena u 16. i 17. stoljeću bilo je rijetko i skromno, no ipak ono je postavilo temelje i pomoglo u daljnjem razvoju obrazovanja.⁹⁸

⁹⁵ Barbara J. Whitehead, *Women's Education in Early Modern Europe: A History, 1500 to 1800*, New York: Garland Publishing, 1999, 69 i 70.

⁹⁶ Isto, 55 i 56.

⁹⁷ Isto, 77.

⁹⁸ Balmuth, „Female Education in 16th and 17th Century England“. *Canadian Woman Studies* 9(3) (1988): 17-20.

U Japanu se za vrijeme ratnog razdoblja pridavalo vrlo malo važnosti obrazovanju, te je stoga većina stanovnika bila nepismena, dok su se u Europi djevojke obrazovale sukladno svojem društvenom statusu. U Japanu je najvažnije bilo stjecanje ratnih uspjeha, no s dolaskom novog razdoblja mira, siromašna djeca su slana u škole, najčešće u hramovima, dok su samuraji zapošljavali privatne učitelje. Slična je situacija bila i u Europi, bogati su bolje obrazovani u privatnim domovima, dok se siromašni školuju u malim javnim školama.

5. ŽENE I RAD

Prije nego što su žene izgubile pravo na nasljedstvo u razdoblju Tokugawa, pa čak i kada je žena bila radna snaga na imanju i legitimni nasljednik imanja, službeno nije smjela registrirati imanje u svoje ime. Morala je plaćati porez i raditi pod muškim imenom. Bilo je i tipova obiteljskih zanimanja koje su žene mogle naslijediti kao npr. titulu *jitō* ili titulu voditeljice udruge. Titula *jitō* je nasljedna titula koja označava upravitelja vlastelinstva. Njegova dužnost jest oporezivanje i administracija danog vlastelinstva. Ukoliko u obitelji nije bilo muškog nasljednika, žene su mogle biti imenovane upraviteljicama imanja (*jitō*),. Ovu titulu bi im dodijelio *bakufu* (šogunova vlada) izdajući službeni dokument zvan *gechijō*, kojim bi se potvrdilo da dotična žena dobiva zemlju u posjed, te bi ona postala vazal *bakufua*. Žena nužno nije osobno obavljala vazalne dužnosti, već su to obavljali njezin sin ili zet. Tadašnji dokumenti kao *Shokunin uta-awase* (Natjecanje obrtnika u pjesništvu) dokazuje postojanje mnogih ženskih trgovaca i obrtnika. Također, žene su bile voditeljice *obi za*, udruge za izradu japanskih pojasa (*obi*). *Miko* je također isključivo žensko zanimanje, one su bile pomoćnice u hramovima.⁹⁹ Supruga je mogla dobiti imovinu i kao *gokebun*, udovičin dio. U slučaju da je suprug umro dok su djeca bila vrlo mala, udovica je nasljeđivala cijelo imanje, a kada bi djeca odrasla ona je dijelila imovinu među njima.¹⁰⁰ Žene su imale monopol u za, trgovačkim udruženjima sličnim cehovima. Taj se monopol prenosio s majke na kćer. Jedan od primjera za, jest trgovina pepelom za proizvodnju boje u Kyotu. Ista prava su imale i žene koje su se bavile rukotvorinama. Kasnije, u

⁹⁹ N. Kurushima, „Marriage and female inheritance in medieval Japan“, 230.

¹⁰⁰ H. Wakita, S. Gay, „Marriage and property in premodern Japan from the perspective of women's history“, 88 i 89.

16. stoljeću ove su im privilegije oduzete.¹⁰¹ Trgovačke zone su postajale veće i sve povezanije s političkim autoritetima, koji su postavljali posebne trgovce da se bave trgovinom u tim zonama. Kontrolu nad trgovinom preuzele su velike trgovačke kuće zvane *gōshō*.¹⁰² U tom procesu za su gubile svoje privilegije, žene su izgubile svoja trgovačka prava. Trgovina i industrija su postale dio patrijarhalnog sustava¹⁰³ Čak i u muški orijentiranom društvu postojale su rijetke žene koje su uspjele ponovno izgraditi posao. Jedna od tih žena je Chōjirōva majka, koja je nakon smrti supruga uzdržavala sebe i sina praveći i prodavajući keramičko posuđe zvano *amayaki*.¹⁰⁴

Vrste poslova kojim su se žene europskog srednjeg vijeka bavile, ovisile su o geografskom položaju i društvenom statusu.¹⁰⁵ Rad je u ovom razdoblju rijetko bio izbor, prilika za emancipaciju ili karijeru. I žene i muškarci su radili tijekom čitavog života, nije postojala mirovina, a rad je prestajao smrću.¹⁰⁶ Diljem Europe žene su proizvodile pivo, tkale svilu, dojile djecu, prodavale hranu te vodile kućanstva, bavile su se kućanskim poslovima kao što su briga za djecu, pranje tkanina, rad u polju i u vinogradu, mužnja krava, pravljenje sira i maslaca, hranjenje životinja i sl. Neke žene su prodavale i svoja tijela kao prostitutke. Također su se mogle baviti i trgovinom i obrtima. Neke žene su radile u proizvodnji i prodaji hrane i pića, a neke u tekstilnoj industriji.¹⁰⁷ Žene su bile posebno aktivne u prodaji, prodavale su proizvode sa svoje zemlje, ribu koju su upecali njihovi muževi (a ponekad i one same), trgovale su sa rabljenom robom ili kao putujući trgovci. Mogle su prodavati na ulici, u radionici, na tržnici ili čak s balkona kuće.¹⁰⁸ U seljačkim obiteljima, rad žena nije bio jednako vrijedan kao rad muškaraca te su one obavljale fizički lakše poslove od muškaraca. Od žena se očekivalo da pomognu u određeno vrijeme godine kao što je vrijeme žetve. U rijetkim slučajevima kada su žene kupile ili naslijedile zemlju nisu je mogle same obrađivati te su bile prisiljene zaposliti muškarce za rad na polju. Posao u kojem su dominirale žene bio je posao primalje, babice. One su pomagale ženama pri rađanju

¹⁰¹ Isto, 93 i 94.

¹⁰² Haruko Wakita, G. G. Rowley, „The Japanese Woman in the Premodern Merchant Household“. *Women's History Review* 19(2) (2010): 269.

¹⁰³ H. Wakita, S. Gay, „Marriage and property in premodern Japan from the perspective of women's history“, 93 i 94.

¹⁰⁴ H. Wakita, G. G. Rowley, „The Japanese Woman in the Premodern Merchant Household“, 270.

¹⁰⁵ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 59 i 62.

¹⁰⁶ Anna Bellavitis, *Women's work and rights in early modern urban Europe*, Cham: Springer International Publishing, 2018, 20.

¹⁰⁷ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 59, 62, 74 i 75; M. Mogorović Crljenko, *Nepoznati svijet istarskih žena*, 102 i 105.

¹⁰⁸ A. Bellavitis, *Women's work and rights in early modern urban Europe*, 219.

djece, jer muškarci nisu smjeli vidjeti голу ženu. Ako je porod bio težak i djetetu je prijetila smrt, babice su smjele odmah krstiti dijete. Ukoliko su sumnjale na čedomorstvo babice su morale prijaviti počiniteljice vlastima. Nakon rođenja djeteta žene su se zapošljavale i kao dojilje.¹⁰⁹ Seljačke žene mogle su se i povremeno zaposliti, najčešće u vrijeme žetve. Međutim, žene su bile manje plaćene od muškaraca, ženin posao najčešće je bio žeti. U Francuskoj su žene brale grožđe, a muškarci nosili košare grožđa. Žene su i prele vunu, pravile platno i odjeću za svoju obitelj. Neudane žene često su se zapošljavale kao služavke. Djevojke su često počinjale raditi kao služavke u ranim tinejdžerskim godinama i ostajale su u službi do ranih dvadesetih. Služavke su najčešće radile kućanske poslove, no ponekad su pomagale i na radnom mjestu svojih poslodavaca.¹¹⁰ Doživotno neudanim ženama i udovicama bilo je teško spajati kraj s krajem.¹¹¹ Za građanke tip posla uvelike je ovisio o statusu obitelji iz koje dolazi i o poslu kojim se bavio njezin suprug. Žene obrtnika najčešće su pomagale suprugu u radionici. Žene bogatih obitelji radile su vrlo malo fizičkog posla, dok su siromašnije građanke radile jednako teško kao žene sa sela. Žene su sa sela dolazile u grad u zbog više plaćenih poslova. Na dnu društvene ljestvice bio je mali broj sluškinja (*ancillae*) koje su radile u bogatim kućanstvima. Njihov broj se povećao krajem srednjeg vijeka kada su mlade žene iz istočne Europe prodane u kućanstva zapadne Europe, većinom Italije, kako bi radile kao sluškinje.¹¹² Međutim, broj ropkinja znatno se smanjuje početkom novog vijeka kada su zbog ratova s Osmanskim Carstvom, pristizali muški robovi iz Osmanskog Carstva predodređeni za rad na galijama.¹¹³ Na početku novog vijeka, u nekim dijelovima Europe, počeli su se upotrebljavati mehanički tkalački strojevi zamjenjujući posao koji su do tada radile isključivo žene.¹¹⁴ Kao što je rečeno u prijašnjim poglavljima, glavni posao žena aristokratskih obitelji bio je vođenje kućanstva.¹¹⁵

Na oba kontinenta vrste poslova koje su žene radile ovisile su o njihovom društvenom položaju. Žene ruralnih kućanstava pomagale su svojim supruzima u polju, dok su aristokratkinje vodile kućanstvo. I Europljanke i Japanke bile su poprilično aktivne u

¹⁰⁹ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 59, 62, 74 i 75; M. Mogorović Crljenko, *Nepoznati svijet istarskih žena*, 102 i 105.

¹¹⁰ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 67-69.

¹¹¹ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 63-65.

¹¹² Isto, 67 - 69.

¹¹³ A. Bellavitis, *Women's work and rights in early modern urban Europe*, 113.

¹¹⁴ Isto, 21.

¹¹⁵ S. Bardsley, *Women's roles in the Middle Ages*, 79.

trgovini, žene na zapadu su prodavale svoje proizvode i rabljenu robu dok su Japanke imale monopol u trgovačkim udruženjima (za), no nažalost Japanke kasnije gube svoja trgovačka prava.

6. ŽENE SAMURAJI

Na početku ćemo reći tko su bili samuraji i koje je njihovo mjesto u japanskoj povijesti, a zatim ćemo se osvrnuti i na žene samuraje. Prema Stephenu Turnbullu riječ "samuraj" doslovno znači "onaj koji služi". Prvi samuraji su bili sluge carskog dvora. Obično su i sami bili zemljoposjednici i vrlo bogati. Bavili su se raznim borilačkim vještinama kako bi zaštitili sebe i svoje obitelji. Zbog čestih i intenzivnih treninga zahvaljujući kojima su, osim dobre fizičke spreme, stekli i brojne vještine upravljanja oružjem (poput luka i strijele, mačevima i sl.), ubrzo su postali nužni za zaštitu carskog dvora te postali vojnici. Osim što su bili vojnici, samuraji su često bili i tjelohranitelji te policajci.¹¹⁶ Mnogi dnevници, *gunkimono* (epске ratne priče) i drugi izvori obiluju detaljima o njihovoj nevjerojatnoj individualnoj snazi i njihovom doprinosu razvoju vojnih tehnologija u srednjovjekovnom i ranom modernom Japanu. U najvećoj mjeri u dnevnicima, pričama i legendama o samurajima, uglavnom je riječ samo o muškarcima, a o ženama kao samurajskim ratnicama se gotovo i ne govori, kao da ne postoje. U povijesti Japana, žene samuraji imale su utjecaj, kako na bojnopolju tako i iz sjene, te su imale opsežnu ulogu u razdoblju rata među samurajima.¹¹⁷

Većina samuraja ženilo se ženama ostalih samurajskih obitelji. Održavanje kućanstva i kućanske dužnosti su bili najvažnija uloga žena samuraja. Tijekom razdoblja rata kada bi muškarci otišli u rat, ženina dužnost bila je brinuti se za kućanstvo i djecu te obraniti dom u slučaju napada. Najcjenjenije osobine žena samurajske klase bile su poniznost, samokontrola, snaga i odanost.¹¹⁸

Turnbull navodi da iako su autentični izvještaji o borbi žena relativno rijetki u usporedbi s ogromnom količinom istih o muškim ratnicima, postoje u dovoljnom broju da omoguće razmatranje samurajskih ratnica kao dijela samurajske povijesti koji nije u

¹¹⁶ Krista Force, *History of Samurai Women*. Shodan Research Paper, 2012, 2. [http://www.okinawanshorinryu.com/bb_essays/History%20of%20Samurai%20Women%20\(by%20Krista%20Force\).pdf](http://www.okinawanshorinryu.com/bb_essays/History%20of%20Samurai%20Women%20(by%20Krista%20Force).pdf)

¹¹⁷ S. Turnbull, *Samurai Women 1184–1877*, Oxford: Osprey Publishing, 2010, 4.

¹¹⁸ K. Force, *History of Samurai Women*, 5 i 6.

potpunosti ispričan. Tijekom razdoblja od osam stoljeća samurajske ratnice nalazimo na bojnim poljima, ratnim brodovima i u dvorcima.¹¹⁹ Ashikaga šoguni vladali su Japanom više od dva stoljeća, iako se zbog Ōnin građanskog rata od 1467. do 1477. ozbiljno umanjio njihov centralizirajući utjecaj. Rat se vodio u razdoblju Sengoku ili "Doba zaraćenih država", gdje su lokalni feudalni gospodari (*daimyo*) preuzeli stvari u vlastite ruke i međusobno se borili za teritorij. Nakon gotovo jednog stoljeća sukoba, Japan je ponovno bio ujedinjen.¹²⁰ Pred kraj razdoblja Sengoku, vojna je funkcija postala jedina dužnost samuraja, ali tijekom cijelog ovog ratnog razdoblja, samuraj je morao prihvatiti da su svi članovi njihove obitelji bili dužni biti u potpunoj službi njihovih gospodara pa čak i vojnoj, tako da je bilo mnogo slučajeva u kojima su žene morale pomoći braniti svoje gospodare. No, sudbina žena iz poraženih vojski koje nisu poginule bila je teška. Naime, u samurajskoj su povijesti zabilježena mnoga silovanja. Tijekom ranog Sengoku razdoblja jedna od jedinih alternativa služenja feudalnim gospodarima (*daimyo*) bila je postati članom *ikkija*. *Ikki* su bile lige ili savezi koje su uspostavljali samuraji i nesamuraji. Oni su međusobno sklapali saveze kako bi radili na zajedničkim interesima i branili neovisnost skupine. Članovi *ikkija* bili su u čestim sukobima s lokalnim feudalnim gospodarima, *daimyo*, čiji je cilj bio izgraditi vlast u kojoj se odanost davala isključivo gospodaru.¹²¹ Pobuna Shimabara, 1637. i 1638. godine, bila je posljednji ustanak koji je izazvala vlast obitelji Tokugawa, koja je do tada bila vrlo čvrsta. Kad su Tokugawe napokon podlegli ustanku to je označilo prijelaz u kojem se moderne samurajske ratnice bore u svojim posljednjim samurajskim ratovima. Time je okončano osam stoljeća sudjelovanja žena u japanskom ratovanju.¹²² Žene samuraji, osim što su vodile kućanstvo, također su riskirale svoje živote, kao i njihovi supruzi samuraji, za carsku dinastiju, feudalne gospodare (*daimyo*) i za svoju obitelj.¹²³

¹¹⁹ S. Turnbull, *Samurai Women 1184–1877*, 4.

¹²⁰ Isto, 15.

¹²¹ Isto, 16 i 17.

¹²² Isto, 18.

¹²³ K. Force, *History of Samurai Women*, 16.

ZAKLJUČAK

Uspoređujući povijest žena na oba kontinenta vidljiva je podređenost žena muškarcima u svim sferama njihovih života. Unatoč tomu što je Japan u početku bio matrijarhalno društvo te su žene bile veoma cijenjene, pod utjecajem Kine to se mijenja i žene postaju sve inferiornije u odnosu na muškarce. Ženina je uloga od tada bila raditi, održavati kućanstvo, paziti na obitelj, raditi te ostalo što im se nametalo s ciljem da ispune svoju zadaću dobre žene. Jednako tako, žene u Europi isto su bile podređene svojim dužnostima kojima su se učile od malih nogu, a koje su se ovisno o staležu mogle u nekim pogledima razlikovati, ali sve su te dužnosti vodile jednom cilju – braku. Položaj žena uvelike je ovisio o njenom statusu; od aristokratkinja se očekivalo da vode kućanstvo, organiziraju gozbe i sl., dok su siromašnije žene morale raditi. Žene u Europi imale su pravo nasljedstva, no nisu mogle upravljati njime same, već je ono bilo pod kontrolom supruga, ali ga on nije mogao prodati bez njezinog dopuštenja. U Japanu žene su u početku imale pravo nasljedstva koje su s vremenom u potpunosti izgubile. I u slučaju obrazovanja, žene su bile inferiorne muškarcima. Obrazovanje muškaraca bilo je kompleksnije i kvalitetnije. Tijekom razdoblja Sengoku u Japanu, zbog ratova, obrazovanja gotovo i nije bilo. Rad žena je također znatno ovisio o društvenom položaju. Žene nižih staleža radile su lakše poslove na zemlji zajedno sa svojim supruzima, žene srednjih građanskih slojeva pronalazile su poslove za koje su najčešće bile slabije plaćene od muškaraca, suprotno njima, žene aristokratskih iz obitelji nisu radile fizičke poslove. Iako su žene u Japanu imale svoje dužnosti vezane uz kućanstvo, ne smije se zaboraviti i na žene samuraje koje su tijekom razdoblja od osam stoljeća pronašle svoje mjesto na bojnim poljima, ratnim brodovima i u dvorcima.

LITERATURA

1. Alcock, Antony (2002). *A short history of Europe: from the Greeks and Romans to the present day*. London: Palgrave Macmillan UK
2. Balmuth, Miriam (1988). „Female Education in 16th and 17th Century England“. *Canadian Woman Studies*, 9(3): 17-20.
3. Bardsley, Sandy (2007). *Women's roles in the Middle Ages*. Westport: Greenwood Press.
4. Bellavitis, Anna (2018). *Women's work and rights in early modern urban Europe*. Cham: Springer International Publishing.
5. Bernstein, Gail L. (ur.). (1991). *Recreating Japanese Women, 1600-1945*. Berkeley: University of California Press.
6. Bertoša, Slaven (2004). *Svjetska povijest modernoga doba (XVI.-XIX. stoljeće) s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*. Zagreb: Profil.
7. Burton, Margaret E. (1914). *The education of women in Japan*. New York: Fleming H. Revell Company.
8. Chartier, Roger (ur.) (1989). *A History of Private Life, Vol. 3: Passions of the Renaissance*, prev. Arthur Goldhammer. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
9. Cornell, Laurel L. (1990) „Peasant Women and Divorce in Preindustrial Japan“. *Signs*, 15, (4): 710-732. Dostupno na: <http://www.jstor.com/stable/3174639> (Datum pristupa: 16.09.2020.)
10. Dore, Ronald F. (2011). *Education in Tokugawa Japan*. London: Routledge.
11. Eales, Jacqueline (2005). *Women in early modern England, 1500-1700*. Taylor & Francis e-Library.
12. Force, Krista (2012). *History of Samurai Women*. Shodan Research Paper. Dostupno na: [http://www.okinawanshorinryu.com/bb_essays/History%20of%20Samurai%20Women%20\(by%20Krista%20Force\).pdf](http://www.okinawanshorinryu.com/bb_essays/History%20of%20Samurai%20Women%20(by%20Krista%20Force).pdf) (Datum pristupa: 13.09.2020.)
13. Friday, Karl F. (ur.). (2017). *Routledge handbook of premodern Japanese history*. Taylor & Francis.
14. Goto, Michiko (2006). „The lives and roles of women of various classes in the IE of late Medieval Japan“. *International Journal of Asian Studies*, 3(2): 183-210.

15. Goldstein, Ivo, Grgin Borislav (2006). *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*. Zagreb: Novi Liber.
16. Hane, Mikiso (2013). *Japan: a short history*. Oxford: Oneworld.
17. Wakita, Haruko, Gay, Suzanne (1984). „Marriage and property in premodern Japan from the perspective of women's history“. *Journal of Japanese Studies*, 10(1): 73-99. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/132182> (Datum pristupa: 15.09.2020.)
18. Wakita, Haruko, Phillips, David P. (1993). „Women and the Creation of the "Ie" in Japan: An Overview from the Medieval Period to the Present“. *US-Japan Women's Journal. English Supplement*, (4), 83-105. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/42772054> (Datum pristupa: 15.09.2020.)
19. Wakita, Haruko, Rowley, G. G. (2010). „The Japanese Woman in the Premodern Merchant Household“. *Women's History Review*, 19(2): 259-282.
20. Henshall, Kenneth G. (2012). *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*, 3. izdanje. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
21. Ivić, Irena (2007). „Japan i politika izolacionizma (1638-1853)“, *Pro tempore*, (4): 18-30. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/63289> (Datum pristupa: 29.08.2020.)
22. Keirstead, Thomas (1995). „The Gendering and Regendering of Medieval Japan“. *U.S.-Japan Women's Journal. English Supplement* (9): 77-92. Dostupno na: <http://www.jstor.com/stable/42772086> (Datum pristupa: 27.09.2020.)
23. Ko, Dorothy (2008). „The Creation of Patriarchy in Japan: Wakita Haruko's "Women in Medieval Japan" from a Comparative Perspective“. *International Journal of Asian Studies*, 5(1): 87-96.
24. Kurushima, Noriko (2004). „Marriage and female inheritance in medieval Japan“. *International Journal of Asian Studies*, 1(2): 223-245.
25. Mogorović Crljenko, Marija (2012). *Druga strana braka. Nasilje i ilegitalnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa.
26. Mogorović Crljenko, Marija (2006). *Nepoznati svijet istarskih žena*. Zagreb: Srednja Europa.
27. McCarthy, Connor (2004). *Marriage in Medieval England: Law, Literature, and Practice*. Woodbridge: The Boydell Press.
28. Menuge, Noel. J., Phillips, Kim M., Lewis, Katherine J. (ur.) (1999). *Young medieval women*. New York: St. Martin's Press.

29. Mitchell, Linda E. (ur.). (2011). *Women in Medieval Western European Culture*. New York: Routledge.
30. Penjak, Ana (2014). „Mjesto, uloga i poimanje žene u kontekstu 16. i 17. stoljeća u Engleskoj“. *Suvremena pitanja - časopis za prosvjetu i kulturu*, 18: 90-110.
31. Robin, Diana, Larsen, Anne R., Levin, Carole (ur.) (2007). *Encyclopedia of Women in the Renaissance: Italy, France, and England*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
32. Schaus, Margaret C. (ur.). (2006). *Women and gender in medieval Europe: an encyclopedia*. New York: Routledge.
33. Shahar, Shulamith (2004). *The fourth estate: a history of women in the Middle Ages*. Taylor & Francis e-Library.
34. Swope, Kenneth M. (2011). „Oda Nobunaga (1534–1582)“, u: Martel, Gordon (ur.) *The Encyclopedia of War*. Blackwell Publishing.
35. „The Global Gender Gap Report 2018“ (2018). World Economic Forum. Dostupno na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018> (Datum pristupa: 14.09.2020.).
36. Turnbull, Stephen (2010). *Samurai Women 1184–1877*. Oxford: Osprey Publishing.
37. Ward, Jennifer (2006). *Women in England in the middle ages*. London: Hambledon Continuum.
38. Whitehead, Barbara J. (1999). *Women's Education in Early Modern Europe: A History, 1500 - 1800*. New York: Garland Publishing.
39. Yabuta, Yutaka (2000). *Rediscovering Women in Tokugawa Japan*. Cambridge: Harvard University, Edwin O. Reischauer Institute of Japanese Studies.

SAŽETAK

Ovaj završni rad bavi se temom usporedbe uloge žena zapadne Europe i Japana od 15. do 17. stoljeća. Na početku rada pojašnjena je periodizacija Japana i Europe te su navedeni važni događaji odabranog razdoblja u povijesti kontinenata. Rad prikazuje sličnosti i razlike života žena kroz njihovu ulogu u obitelji, braku i radu te njihova prava na nasljedstvo i obrazovanje. Na kraju su ukratko opisane i žene samuraji.

Ključne riječi: žena, brak, obitelj, Japan, Europa.

SUMMARY

This thesis deals with the comparison of the woman's role in Western Europe and Japan from the 15th to the 17th century. The beginning of the thesis explains the periodization Japan and Europe, it also lists important events from the chosen time period. The thesis shows the similarities and differences of the lives of women through their role in the family, marriage and work and also their rights of inheritance and education. At the end of the thesis a short description of samurai women is given.

Keywords: woman, marriage, family, Japan, Europe.